

حسینی حسنیار شغنائی

شغنان پیش از اسلام

ولایت شغنان

چنانچه در بالا نیز متذکر شدیم که شغنان و واخان تا اشغال اعراب ولایات مستقل بودند و توسط شاهان و امرای محلی خودشان اداره میشدند. شغنان در جنوب کران و در شمال واخان در دو سمت دریای پنج (رود جیحون) واقع میباشد. شغنان در دوران زمامداری عبدالرحمان خان و در اثر تلاشهای خصمانه امپریالسم انگلیس و روسیه بسال 1896 میلادی به دو بخش تقسیم شد، که يك بخش آن مربوط به جمهوری تاجیکستان و قسمت دیگر آن ولسوالی شغنان امروز افغانستان را تشکیل میدهد. در آینده درین باره بحث مفصلتر خواهیم داشت.

از جغرافیای تاریخی شغنان برمی آید که این منطقه در زمانهای خیلی قدیم نیز با همین نام یاد شده است. حالا ببینیم که وجه تسمیه یا معنای نام شغنان چیست.

نام شغنان از نام قدیمترین قوم آریایی بنام سکاها یا سکایا که چند هزار سال پیش از امروز در واخان ساکن بودند گرفته شده است .

شغنانیهای امروز بقایای همان سکاها اند که در بالا از آنها نام بردیم ولی اهالی واخان امروزی مردمانی اند که از مناطق دیگر به اینجا تاخته اند و یا مخلوطی از اقوام تازه وارد و سکاها اند .

برخی از دانشمندان از حمله خوش نظر پامیرزاد که درین زمینه مطالعات زیاد نموده اند باور برین اند که شغنان همان محل جغرافیایی قدیم است که در شاهنامه از آن به عنوان " خیون " (شغنان) یاد شده و اهالی آنرا خیونیان (شغنانیان) گفته اند. اگر این فرضیه محتمل باشد، ازینجا میشود نتیجه گرفت که شغنانیها پیرو آئین زردشت نبوده اند. این نظریه خود بطلانی است بر نظریه آنهاییکه میگویند مردم شغنان نیز پیرو آئین زرتشت بوده اند. شاید شغنانیها مهرپرست و یا میترایی بوده اند، چه که بعضی از رسوم و عنعنات مهرپرستی بر آئین زرتشت تاثیر تاثیر نموده و در آن جای خود را یافتند، از جمله مقدس شمردن خورشید و آتش، بدین لحاظ برخیها به اشتباه زردشتیها را آتش پرست میخوانند، در حالیکه ایشان یزدان پرست اند و فقط آتش را گرمی و مقدس می‌شمارند.

نام شغنان برای نخستین بار در منابع چینی مربوط به حوادث قرون ششم و هفتم آمده است. کمال الدین اف در کتاب " جغرافیای تاریخی سغد و تخارستان " از قول سیون تسران جهانگرد چینی مینویسد، که " شی - کی - نی " (شغنان) در شمال " دمو - سی - ته - دی " (واخان) اخذ موقع کرده است. جهانگرد موصوف مساحت شغنان را 70 تا 75 کیلومتر تخمین زده است، و میگوید که مرکز شغنان دارای 3 - 4 کیلومتر مساحت است. اراضی شغنان کوهستانی، و متشکل از سنگلاخها و ریگستانها و دشتهای لامزرع میباشد. نت . کمف

جهانگرد دیگر چینی بنام " خوي-چاو" که بسال 729 میلادی از شغنان عبور نموده آنرا دارای ده ایالت گفته است، هرکدام ازین ایالات دارای رهبر و ارتش جداگانه خود بوده از حکمرانان همجوار اطاعت نمیکنند. هر یک در قلمرو خویش دارای استقلال کامل میباشند. نت . کمف

زایر چینی بنام " او- کیون" که 22 سال بعد از هموطنش خوي چاو بسال 751 از شغنان عبور میکند میگوید که "شي ني" (شغنان) متشکل از پنج ایالت میباشد. در دو دهه نقشه سیاسی شغنان دستخوش تغییرات بزرگ شده است. نت . کمف

البرونی مینویسد که شاهان شغنان همواره مستقل بوده و هیچگاهی در زیر فرمان هیچ یک از همسایگان قدرتمند خود نبوده است. شاهان شغنان حتی در زمان اسلام نیز لقب خود را حفظ نموده، لقب " شغنان شاه" را داشتند. نت . کمف

در مورد مرکز شغنان اگرچه نظریات مختلف اند اما اکثریت خاورشناسان را باور این است که مرکز شغنان از دیر زمان تا کنون همان برینجه بوده و قلعه برینجه دارالحکومه شاهان شغنان بوده است. عده هم " راشت " قلعه مرکز شاخدره شغنان تاجیکستان را نیز به عنوان مرکز شغنان محتمل میدانند. شاید هنگامیکه شغنان به ایالات مستقل و پراکنده منقسم گشت و هر بخش آن توسط شاهی یا امیر اداره میگشت، راشت قلعه نیز مرکز یکی ازین ایلتها بوده باشد.

حالا ببینیم که مردم شغنان در کدام سال اسلام آورده اند. آقای کمال الدینوف میگوید که در سالهای 793 تا 796 که خراسان در زیر فرمان ابولفدل ابن یحی ابن خالد برمکی بود، اسلام در شغنان راه یافت. شغنان بدست اعراب فتح نشد، اینها عربها نبودند که بزور اسلام را به شغنان آورده باشند. سلام توسط آنهایی در شغنان نفوذ نمود که خود عرب نبودند، بلکه خود سربازان خراسانی

بودند و تازه به اسلام گرویدند. فتح کامل شغنان بدست مسلمانان مربوط میشود بسالهاي اوائل قرن نهم ميلادي در زمان حكومت ابولفدل ابن سهل مشهور به ذوالرياستين در خراسان. نت . كمف

باج و خراجيكه شغنان به مسلمانان ميپردازت در سال 211 - 212 / 826 - 827 ميلادي بالغ بر چهل هزار درهم بود. نت . كمف

ظاهر شغنان در قرن نهم بدست مسلمانان فتح گرديد ولي مردم آن تا قرن دهم اسلام را نپذيرفته، بلکه بر همان ديانت نياکان خود باقي ماندند. از ديانت پيش از اسلام مردم شغنان در تواريخ چيزي نه آمده است، همينقدر ميدانيم که آنها آتش و يا خورشيد را مقدس مشمردند، ولي معلوم نيست که آنها زردشتي بوده اند و يا مهر پرست و يا کدام ديانت ديگر قديمي آريايي را داشته اند. از گفته هاي جهانگردان چيني (تسزان و جوي چاو) بر مي آيد که دين بودا در شغنان داراي کر و فري نبوده است .

در سال 665 / 1266 ميلادي شخصي بنام شاه خاموش از ايران امروزي به شغنان رفته تا مردم را به اسلام دعوت نمايد. بالاخره اين شحص در شغنان وفات نمود و چنانچه در جاي ديگر نيز گفتيم شاهان متاخر شغنان خود را نوادگان شاه خاموش ميدانند. نت . كمف

× عرض آگاهی بیشتر به عرض خوانندگان محترم ميرسانم در جاييکه اين (نت. كمف) را ببينند، اينگونه بخوانند،

انترنيت، کمال الدينف.

ويا و يا به زبان روسی

Историческая география Южного Согда и Тохаристана по арабоязычным источникам IX - начала XIII вв.

Ш.С. Камалиддинов

Глава 2.

Тохаристана Историческая география Северного

ШУГНАН .2.12